

P. STANISLAV ŠKRABEC
P. Stanislav Škrabec
1844-1918

SLOVENSKI FRANČIŠKAN
JEZIKOSLOVEC IN NABOŽNI PISATELJ

Pater Stanislav Škrabec (1844–1918) Življenje in delo jezikoslovca

Katalog k istoimenski razstavi v okviru
„19. Primorskih dnevov na Koroškem”
v čitalnici univerzitetne knjižnice Univerze Alpe-Adria v Celovcu,
od 30. oktobra do 28. novembra 2019

Prireditelji

Inštitut za slavistiko Fakultete za kulturne vede na Univerzi Alpe-Adria
v Celovcu, Krščanska kulturna zveza v Celovcu, Slovenska prosveta Trst,
Zveza slovenske katoliške prosvete Gorica

Avtorica besedila in razstave

Vasilija Rupnik
Šolski center Nova Gorica

Celovec, 2019

Pater Stanislav Škrabec (1844–1918): Življenje in delo jezikoslovca

Katalog k istoimenski razstavi v okviru „19. Primorskih dnevov na Koroškem“ v čitalnici univerzitetne knjižnice Univerze Alpe-Adria v Celovcu, od 30. oktobra do 28. novembra 2019. Prireditelji: Inštitut za slavistiko Fakultete za kulturne vede na Univerzi Alpe-Adria v Celovcu, Krščanska kulturna zveza v Celovcu, Slovenska prosveta Trst, Zveza slovenske katoliške prosvete Gorica

Avtorica besedila in razstave

Vasilija Rupnik
Šolski center Nova Gorica

Logotip in razstavo sta oblikovali

Elza Pavšič in Cirila Gajšek

Grafično oblikovanje kataloga

Andreas Raming

Katalog uredila in za tisk pripravila

Herta Maurer-Lausegger
Inštitut za slavistiko Univerze Alpe-Adria v Celovcu

Izdala

© Krščanska kulturna zveza
Celovec 2019

Razstava je bila pripravljena na Šolskem centru Nova Gorica ob 100-letnici smrti p. Stanislava Škrabca (Škrabčevo leto 2018).

Razstava je hkrati del projekta „Svetovni dnevi slovenske znanosti 2019“, ki ga pripravlja Inštitut za slavistiko Fakultete za kulturne vede na Univerzi Alpe-Adria v Celovcu.

Katalog na spletu

<https://www.samostan-kostanjevica.si/sl/škrabčevo-leto>

Kontakt

Krščanska kulturna zveza | Christlicher Kulturverband
Viktringer Ring 26/3
9020 Klagenfurt/Celovec
Avstrija
E: office@kkz.at
W: www.kkz.at

1 P. STANISLAV ŠKRABEC

P. STANISLAV ŠKRABEC
P. Stanislav Škrabec
1844-1918

SLOVENSKI FRANČIŠKAN
JEZIKOSLOVEC IN NABOŽNI PISATELJ

Draga prijateljica,

vesela sem, da si mi napisala to pismo. Z veseljem ti nanj odgovorim.

O patru Stanislavu Škrabcu smo se pogovarjali v šoli. Bil je jezikoslovec, ki je ustvarjal v 19. stoletju. (...) Prizadeval si je, da bi slovenščina v bogoslužju dobila večji pomen, saj se je zavedal, da je jezik od ljudi. Menil je, da bi se morala uporabljati povsod, tudi v cerkvi. Čeprav je vedel, da ima slovenščina številna narečja, se je trudil pisati v enotnem jeziku.

Vsak Slovenec se najprej nauči slovenščino. In zato v njej najlažje opisujemo in razumemo svoja čustva ter čustva drugih. Materni jezik je pomemben za narod, saj z jezikom krepimo narodno zavest. Mislim, da moramo biti Slovenci zelo ponosni na svoj jezik, saj so se naši predniki trudili za njegov obstoj. Nekateri narodi pa se za obstoj in enakopravnost svojega jezika borijo še danes.

Rada berem, verjetno so za to „krivi“ starši, ki so me spodbujali, da poleg obveznega domačega branja berem tudi knjige za bralno značko ter me tako navdušili za branje.

Slovenščina ni moj najljubši predmet, saj mi je pri pouku večkrat dolgočasno. Predusem pri urah pravopisa in glasoslovja. Mogoče tudi zato, ker je potrebno to znanje potem vedno znati uporabiti, kar pa mi večkrat povzroča težave, predusem uporaba ločil. Pri uradnem pogovoru pa mi največ težav povzročata sleng in narečje. Ne znam prav dobro preklapljati med zvrstmi. Tehnologija je sposobna popravljati naše napake, a smo vendar le mi tisti, ki moramo znati s pomočjo jezika izražati svoja čustva. Tako ohranjamo slovenščino živo. Veliko rajši imam ure književnosti, ker menim, da je pomembno poznati ljudi, ki so pripomogli k temu, da še danes govorimo slovensko. Za prihodnost pa so pomembni sodobni jezikoslovci, o njih pa se v šoli ne učimo. Mogoče bom morala sama kaj pobrskati na to temo.

Verjamem, da naš materni jezik ne bo izumrl, četudi se mladi vse pogosteje pogovarjajo v angleščini. Morda v angleščini lažje razmišljajo o čustvih, a to navadno niso tista najgloblja. O teh najglobljih čustvih, v katera se poglobljajo, pa se verjetno veliko lažje izražajo v slovenščini.

*Lep pozdrav,
Sandra*

2 NJEGOVO ŽIVLJENJE

Stanislav Škrabec (pravo ime Anton Škrabec) se je rodil leta 1844 v Hrovači pri Ribnici na Dolenjskem. To je bil prvi otrok za očeta Antona, mater Marijo (roj. Zobec). Malemu dečku so dali pri krstu očetovo ime: Anton. Poimenovanje prvorojenca po očetu je bilo v tistih časih zelo pogosto.

Kot šestletni deček je moral v obvezno štiriletno ljudsko šolo v Ribnici. V šoli je bil zelo marljiv in nadarjen, zato so se starši odločili, da mu omogočijo nadaljnje šolanje.

Ko je bil star dobrih deset let, je odšel od doma v Ljubljano, kjer se je šolal na gimnaziji. Že v najstniških letih so ga privlačili jeziki, predvsem slovanski. Bil je tih in miren dijak, bučne zabave in glasna družba ga niso mikale, raje se je umaknil v samoto in se pridno učil.

S prijateljem sta se odločila, da bosta po končani gimnaziji vstopila v samostan. Izbrala sta frančiškane. Ob vstopu v samostan je Anton dobil redovno ime: Stanislav.

Frančiškani so menihi ali redovniki, ki živijo v samostanu po načelih sv. Frančiška Asiškega, začetnika in ustanovitelja tega cerkvenega reda.

Kaj je redovno ime? Ob vstopu v samostan je možno, da se kandidat odpove svojemu imenu in prevzame redovno ime. S tem se zanj simbolično začne novo, drugačno življenje.

Vodstvo frančiškanov je mladega Škrabca poslalo v samostan na Trsat nad Reko v Istri, kjer je vstopil v noviciat in navadno obleko zamenjal z redovno. Čez eno leto se je s Trsata preselil k frančiškankom na Kostanjevico. Na kostanjeviški šoli je opravil dve leti študija teologije, ki ga je nato zaključil v Ljubljani.

Leta 1867 je Škrabec postal duhovnik. Prva služba za mladega duhovnika je bila na gimnaziji v Novem mestu. Kot učitelj pripravnik je poučeval jezike.

Čez dve leti je odšel na študij v Gradec (Avstrija). Študiral je klasično in slovansko filologijo. Bil je odličen študent. Še preden je opravil profesorski izpit (1876), je že poučeval jezike (slovenski, hrvaški, latinski in grški jezik) na frančiškanski gimnaziji na Kostanjevici. Tu je ostal kar 42 let, od svojega 29. do 71. leta.

V 19. stoletju Slovenci še niso imeli svoje univerze. Zato so slovenski študentje odhajali študirat v Gradec, na Dunaj ali v Prago.

Škrabec je imel poleg jezikoslovja še eno veliko strast: Na samostanskem vrtu je gojil cvetje. Prav on je na Slovensko prinesel znane vrtno cvetlice – gladiole.

Ob začetku soške fronte je moral zapustiti Kostanjevico, svojo bogato knjižnico in vrt. Cerkev in samostan na Kostanjevici sta bila obstreljevana in v vojni močno poškodovana. Škrabec se je moral preseliti v Ljubljano, v frančiškanski samostan na Tromostovju, kjer je leta 1918 umrl.

3 DUHOVNIK IN REDOVNIK

ZGLED UBOŠTVA IN SKROMNOSTI

P. Stanislav Škrabec se je po srednji šoli odločil, da želi postati duhovnik, hkrati pa živeti v samostanu. Izbral je frančiškanski redovniški red. Dobil je novo obleko – habit. Najprej je moral eno leto preživeti v noviciatu.

Noviciat je prvo leto življenja v samostanu, ki je namenjeno spoznavanju vsakdanje rutine, v kateri se prepletata molitev in delo. Kandidat tako preveri, ali mu tak način življenja ustreza ali ne. Pred svojim imenom dobi naziv „brat“.

Habit je dolga rjava tunika ali halja s kapuco, prepasana z belo vrvjo, en konec vrvi ima tri vozle, ki pomenijo tri vrednote, ki jim sledi frančiškan (uboštvo, pokorščina, čistost). Kot pove že ime (habit = običaj, navada) naj bi ta obleka postala navada, način življenja kot hoja za Kristusom po zgledu sv. Frančiška.

P. Škrabec je prvo leto preživel v frančiškanskem samostanu na Trsatu nad Reko.

Trsat je danes del mesta Reka v hrvaški Istri. Tu stoji znana romarska cerkev, posvečena Mariji, ob njej je frančiškanski samostan. Trsat je bil tudi priljubljen romarski kraj za Slovence.

Po redovnih zaobljubah je p. Škrabec ostal zvest svoji prvotni odločitvi, da hoče živeti kot frančiškan. Nato je začel študirati teologijo ali bogoslovje.

Redovne zaobljube so obljube, ki jih redovnik izreče pred nadrejenimi. Z njimi se obveže, da bo živel po pravilih samostanskega reda.

P. Škrabec je po študiju teologije postal duhovnik. Novo mašo je imel 15. 8. 1867 v Ljubljani.

Zaključek študija teologije pomeni za moškega, ki si je izbral duhovniški poklic, tudi začetek maševanja. Prvi maši, ki jo duhovnik opravi, pravimo nova maša. Običajno je to slovesen dogodek. Redovnik, ki postane tudi duhovnik, dobi pred imenom naziv „pater“, kar pomeni „oče“ – to je tisti „p.“ oz. „o.“ pred imenom.

P. Škrabec je bil oblečen v habit. Pozimi je nosil malce boljšega, takega, ki še ni bil oguljen, čez poletje pa je bil zadovoljen s ponošenim in spranim habitom. Na nogah je vse leto nosil sandale, v mrazu z nogavicami, sicer pa brez njih.

P. Škrabec ni imel ničesar v lasti, ne hiše, ne posesti, ne oblek, ne denarja. Tudi knjige niso bile v njegovi lasti, ampak le v uporabi. Nazadnje je tudi te moral zapustiti, ko je odhajal v izgnanstvo. Veliko jih je bilo uničenih med 1. svetovno vojno.

Nekoč se je primerilo, da bi p. Škrabec moral iti na sestanek v Ljubljano. Deževalo je, potreboval bi čevlje in dežnik – pa jih preprosto ni imel, saj jih do takrat ni potreboval. Nepotrebnih stvari pač ni maral.

Pri jedi je bil p. Škrabec zelo skromen. Jedel je malo; zadovoljil se je s preprostimi jedmi. Kadar se je postil, je bil pri tem do sebe zelo strog. Ob postu je za večerjo vzel čisto malo, da je jed le poskusil. Menil je, da se je postiti težje, če jed le poskusiš, kakor pa da se ji popolnoma odpoveš.

P. Stanislav Škrabec je bil nižje postave, nekoliko debelušen, gledal je prijazno, govoril pa premišljeno. Nikoli ni silil v ospredje, ker je bil zelo skromen. Svoj poklic duhovnika jemal zelo resno, še bolj pa ga je prevzemal zgled sv. Frančiška.

Kar se tiče redovnega vodila, ga je izpolnjeval v vsem do pičice natančno, naj že gledamo obleko, denar, na rabo stvari, na bratovsko ljubezen ali na katero koli drugo zapoved ali prepoved, povsod in v vsem je bil slehernemu najlepši vzor.

Kaj je celica? Celica ni le jetniška ali pa izraz iz biologije, ampak tudi običajno manjša soba za enega redovnika.

Urniki p. Škrabca

5.00: molitev, sv. maša ali spovedovanje; včasih tudi delo na vrtu

8.00: poučevanje v šoli

11.00: v celici pregledovanje šolskih nalog, priprave za poučevanje

12.00: kosilo s sobrati v samostanski jedilnici

13.00–16.00: popoldanski študij v celici ali poučevanje v šoli.

Če pouka popoldan ni, delo na vrtu, počitek v senci malega gozdiča.

16.00: skupna molitev, nato branje ali pisanje

18.00: večerja, pogovor s sobrati

20.00: študij pozno v noč

Tako je bilo dan za dnem, to rutino so razbile nedelje ali pa cerkveni prazniki, ko ni bilo pouka.

Popis stvari v celici p. Škrabca

postelja

pisalna miza

razpelo

klečalnik

par stolov

nekaj svetih podob

na oknih lončki s cveticami

in ... KNJIGE:

na policah,

na klečalniku,

na postelji,

na mizi,

na tleh

... povsod.

Vir: Škrabčeva knjižnica na Kostanjevici

Vir: Matjaž Rupnik

Vir: Škrabčeva knjižnica na Kostanjevici

4 ŠKRABEC KOT UČITELJ

P. Stanislav Škrabec je bil učitelj več kot 40 let. Poučeval je grščino, latinščino, slovenščino, hrvaščino in nemščino, včasih tudi kakšen teološki predmet. Učiteljsko pot je začel kot pripravnik na frančiškanski gimnaziji v Novem mestu. Večino življenja pa je bil učitelj na kostanjeviški gimnaziji (1873–1915).

Na Kostanjevici sta delovali gimnazija in „modroslovna šola“ oz. študij teologije. Šole, ki so delovale znotraj samostanov, niso bile javne in so bile namenjene predvsem vzgoji novih redovnikov in duhovnikov. Dijaki so v samostanu tudi živeli.

P. Škrabec je bil vesten in odgovoren učitelj. K pouku je vedno prihajal točno in ni nikdar zamujal. Ker pa ni imel svoje ure, se je ravnal po uri na zvoniku. Nanjo je iz svoje celice pogledal kar skozi posebno kukalo (malce je bil slaboviden).

Tudi prehlad in huda poletna vročina mu nista preprečila, da bi prišel v učilnico. Učencem bi že privoščil kakšno prosto uro, sebi pa ne. P. Stanko (tako so ga učenci klicali) je bil strog, natančen in zahteven učitelj. Tak je bil naprej do sebe, zato je to pričakoval tudi od učencev.

P. Škrabec se je za vsako uro pouka posebej pripravil. Nekoč ga je obiskal prijatelj, pater ga je ljubeznivo sprejel in z njim pokramljal. Toda pol ure preden je pater moral v razred, se je prijatelju opravičil in mu razložil, da se mora še pripraviti na pouk. Gostu se je zdelo čudno, da se po tolikih letih učiteljevanja p. Škrabec še vedno pripravlja za vsako posamezno uro pouka.

P. Škrabec je veliko tuhtal, najraje ponoči, tako je učencem znal odgovoriti na vprašanja, ki so mu jih zastavili. Prebiral je knjige in v njih iskal odgovore. Snov, ki jo je razlagal, je najprej sam dobro preučil, jo razumel in nato jasno ter poenostavljeno razložil dijakom. Dvoumnih trditev ni uporabljal. Resnica mu je bila vedno najvišja vrednota. Učence je znal navduševati.

Njegov učenec je opisal vzdušje v učilnici: „... smeli pa smo se tudi nasmejati, če je bilo kaj takega na vrsti, čeprav se p. Stanislav sam v šoli ni zlepa zasmel; smeli smo spraševati in smo dobili na vsako vprašanje jasen in točen odgovor.“

P. Stanislav Škrabec se je zavedal pomembne vloge šole in učiteljev, nekoč je zapisal: „Napake in norosti jezika bi se imele popravljati po šolah; žal mnogi učitelji sami ne vejo, kaj je prav in kaj ne.“

Učenec p. Škrabca je nekoč izjavil: „Šolska ura p. Stanislava je bila vedno prekratka.“

Vir: www.dlib.si

5 ŠKRABEC KOT VRTNAR

P. Stanislav Škrabec je bil velik ljubitelj cvetja. Delo na prostem mu je pomenilo sprostitev po dolgih urah študija v samostanski celici. Cvetlice je rad okopaval, presajal in zalival. Pater je bil zelo vesel, ko so na vrtu postavili velik rastlinjak.

Samostani so vedno imeli zgledno urejen vrt za zelenjavo in cvetje. Frančiškani na Kostanjevici imajo vrt na južni strani samostana. Kjer danes bujno uspevajo vrtnice burbonke, je pred več kot sto leti rasla zelenjava in cvetje.

V tistih časih so ob hišah cvetele večinoma vrtnice, nageljni in roženkravt, p. Škrabec pa je gojil tudi redkejše vrste cvetic. Posebej so ga prevzele gladiole, ki jih v 19. stoletju še ni bilo na Slovenskem. Prav pater je zaslužen, da so se razširile tudi pri nas.

Škrabec je zapisal: „*Sploh želimo te lepe stvarce božje (gladiole), kar se da, razširiti po Slovenskem dobrim ljudem na veselje, na čast in slavo Bogu, ki jih je vstvaril in jih še vedno prestvarja, človeku za ljubo, zmirom lepše in popolniše.*“

Svoje veselje nad cvetjem je rad delil tudi z drugimi. Semena nenavadnih cvetic je razdajal ali razpošiljal bralcem revije „Cvetje z vertov sv. Frančiška“.

„Cvetje z vertov sv. Frančiška“ ni priročnik za gojenje cvetja, ampak verska revija, ki je izhajala od 1880 do 1915. V njej so na platnicah izhajali Škrabčevi zapisi o jeziku, v notranjosti pa različni nabožni spisi, življenjepisi svetnikov, opisi romanj, pa tudi kakšen poljuden sestavek.

P. Škrabec je tudi svetoval, kako vzgajati cvetje: „Na prostem se [seme] vseje spomladi meseca sušca ali malega travna; pa potrpljenja je treba; lahko da preteče mesec dni, preden kali. V posodo pa se lahko vseje v kurjeni izbi že ob božiču ali novem letu. Posoda se postavi na peč, samo da ni preveč razbeljena, zaliva se vsak dan s toplo vodo in seme kali jako hitro. Potem mora ostati seveda do spomladi na gorkem, vendar blizu okna na svitlobi. Ako gre nadalje po sreči, cvete katera rastlina morda že prvo leto na jesen; navadno cveto prvič še le drugo ali tretje leto.“

Tudi pri delu na vrtu so patru misli uhajale k jezikoslovju. Novovzgojene križance gladiol je poimenoval kar po slovenskih jezikoslovcih oz. pomembnih avtorjih: *gladiola „Trubar“, gladiola „Dalmatin“, gladiola „Bleiweis“ ...*

Tudi v današnjem času poznamo slovenista, ki se ukvarja s cvetjem. To je prof. Matjaž Kmecl, ki je vzgojil vrtnici „Prešeren“ in „Trubar“.

Ko je p. Škrabec tuhtal o jezikoslovnih problemih, je za primere (npr. kako se beseda zapiše ali izgovori) velikokrat uporabljal imena rastlin. V njegovih „*Jezikoslovnih delih*“ lahko najdemo *potoniko, oleander, oljko, lipo, lilijo, ljulko, bezeg, hrast, akacijo, nagelj, marjetico, žafran, solzico, praproč, vijolico, hrast ...*

Dijaki Biotehniške šole iz Šempetra pri Gorici so v okviru Škrabčevega leta (2018) na kostanjeviškem samostanskem vrtu posadili gredico gladiol in dalij.

Vir: Filip Rupnik

Vir: Škrabčeva knjižnica na Kostanjevici

6 ŠKRABEC JEZIKOSLOVEC

Pri svojem delu je p. Stanislav Škrabec prepletal jezik in cvetje. Oboje je skrbno negoval in čuval. O knjižnem jeziku je zapisal naslednjo zanimivo primero:

Jezikoslovci se ukvarjajo z jezikom kot z rastlino, pazijo nanjo, jo negujejo, lahko jo tudi malce popravijo. Toda popravki morajo biti narejeni z občutkom. Jezikoslovce, ki na vso silo želijo v jezik vnesti zastarele ali neprimerne besede oz. oblike, primerja s tistimi vrtnarji, ki naredijo, da oleandri cvetijo sredi zime. Na zimzelene grme oleandra z žico pritrdijo bele in rdeče rože iz papirja.

P. Škrabec je bil po izobrazbi in po duši jezikoslovec. Obvladal (pisal, bral, govoril, poučeval) je slovenski, nemški, hrvaški, latinski in grški jezik. Poznal pa je tudi veliko drugih jezikov, iz katerih je jemal primere za svoje razprave, npr. slovanski in romanski jeziki, turški, hebrejski, madžarski, švedski, danski jezik, sanskrt idr.

Sanskrt je eden od uradnih jezikov Indije, tudi jezik hinduizma. Spada med indoevropske jezike in ima podobno vlogo kot latinski jezik v Evropi.

P. Škrabec je svojo prvo jezikoslovno razpravo „O glasu in naglasu našega knjižnega jezika v izreki in pisavi“ napisal kot mlad gimnazijski učitelj (1870). Ta razprava pomeni začetek proučevanja slovenskega glasoslovja, zato velja Škrabec za očeta slovenske fonetike.

Škrabec je zgradbo besede razložil takole: „Če so soglasniki v besedi kosti in samoglasniki meso, je naglas duša tega telesa.“

Škrabec je dal smernice za izgovorjavo slovenskega jezika in določil enotno izreko (vsi Slovenci moramo govoriti enotni knjižni jezik, ki temelji na dolenskem in gorenjskem narečju, upoštevati pa je potrebno tudi sodobne govorne navade osrednje Slovenije).

P. Škrabec je preučeval tudi skladnjo, oblikoslovje, stilistiko, besedotvorje, pravorečje, pravopis, pa tudi stenografijo in umetne jezike. Čeprav je živel v samostanu in ni šel skoraj nikamor, je bil o dogajanju v svetu dobro seznanjen, tudi na jezikoslovnem področju. K njemu so prihajali domači in tuji jezikoslovci, z njimi si je veliko dopisoval. Prebiral je knjige, ki jih je kupoval ali dobil v dar.

P. STANISLAV ŠKRABEC

P. Stanislav Škrabec

1844-1918

SLOVENSKI FRANČIŠKAN
JEZIKOSLOVEC IN NABOŽNI PISATELJ

XVII. točaja	I. svezek
CVETJE z vertov sv. Frančiška.	
Časopis za verno katoliško ljudstvo, izšel za ude tretjega reda sv. Frančiška, s privoženjem cerkvenih in redovnih oblasti vrajnje in laika.	
P. Stanislav Škrabec, matak frančiškanskega reda na Kostonjerci.	
Vsebina I. svezka.	
Trava prijatelj obisk	1.
Zbiranje sv. Matjeja Kostonjca, Vred	2.
I. pagl. Rejerec. — Madnet. — Ovek	3.
II. pagl. Kostonjercija	4.
III. pagl. Prava žila splošnosti	5.
Poljančija indonezijskih samostanov "redovni svet" popovne izjeme	6.
IV. obhajila	7.
"Nevesta najvernejšega zakonika"	11.
Zbiranje čestitav sv. Petra Berčičja	12.
I. pagl. Otraja leta	13.
II. pagl. Pust obhajila	14.
Kako naj se obhajila rade 2. reda. I. in II. obhajila	15.
Obhajila, dalje in trinaest v svetih besedah	17.
Prigovori v molitvi	18.
Zbiranje za vrtični molitvi	21.

V GORICI.
Hilarijanska tiskarna.
1888.

Izhaja v nedeljskih časih. Velja od točaja (12 svezkov) 70 kr.

Vir: Škrabčeva knjižnica na Kostonjerci

Škrabec je poslal Matiji Murku, profesorju na dunajski univerzi, naslednje pismo:

Mnogo čislani gospod doktor (Matthias Murko)!

V začetku lanskega leta ste mi blagovoljno poslali pole češkega Naučnega slovnika obsegajoče Vaš spis o slov. jeziku in slovstvu, kjer ste celo preprijazno omenili tudi moje skromno slovniško ubadanje. Prosil sem g. dr. Karáska, ki je bil kmalu potem pri meni, da naj Vam ustno sporoči mojo zahvalo, kar upam da je storil. Vender jo zdaj rad ponovim tudi pismeno sê z uo iskrenostjo. Ob enem Vam pošljem nadaljevanje in konec svoje dolgočasne pravde s Hostnikom. Mož se sicer spet nadalje jezi v časopisu Edinosti, vender mu ne mislim več ugovarjati. Jako ljubo pa bi mi bilo, ako bi tudi Vi o tej stvari izrekli kjer koli svojo nepristransko pravično sodbo.

*Z najodličnejšim spoštovanjem P. Stanislav Škrabec
1. april 1899*

O jeziku je p. Škrabec razmišljal skoraj ves ljubi dan. O tem je znana prigoda, ki jo je zapisal primorski pisatelj Danilo Lokar v noveli „Samostan“.

Nekoč se je zgodilo nekaj smešnega. Tuj dijak je hotel govoriti pri šolski spovedi izbrano in rabil za pretekli čas glagola kleti „sem kolnil“ namesto „sem klel“. Spovednik je bil znameniti jezikoslovec. V spovednici je nastalo glasno prerekanje. Pater je v znanstveniški vnemi pozabil na spoved in načel jezikoslovni prepir.

„Od kod si doma?“ je vprašal.

„S Podgore.“

„Kaj govore v tvoji vasi tako?!“

Molk.

„Brici ne govore tako.“

Okrog spovednice se je nabralo krdelo in poslušalo. Spovednik je govoril vse glasneje in nazadnje – spoved je bila kakor pozabljena – nepričakovano je srdito vstal in z otepajočo kretnjo odšel. V odhajanju je momljal:

„Brici ne govore tako.“ (...).

O jeziku je p. Škrabec veliko pisal, a le nekaj njegovih strokovnih besedil je bilo objavljenih v časopisih. Ker mu nobena založba ni hotela objaviti daljših jezikoslovnih razprav, se je domislil, da lahko koristno uporabi kar platnice verskega časopisa „Cvetje z vertov sv. Frančiška“. Časopis je izhajal 35 let, in vsaka številka je imela tri drobno popisane strani z jezikoslovnimi sestavki. Nabralo se je 1200 strani strokovnega besedila, ki je bilo zbrano in prvič v celoti izdano v „Jezikoslovnih delih“ (1994–1998).

Slovenski jezik je Škrabec imel neizmerno rad, zelo ga je spoštoval, nekoč je zapisal:

„Naš slovenski jezik je namreč najdražji zaklad, ki nam ga je Bog dal ko narodu, ko Slovencem; zato je gotovo božja volja, da ga ljubimo ...“

Vir: Filip Rupnik

7 JEZIK, JEZIKOSLOVJE IN JEZIKOSLOVCI = LINGUA, LINGVISTIKA IN LINGVISTI

■ Jezik

je sredstvo za sporazumevanje.

■ Jezikoslovje

je znanstvena veda o človeškem jeziku.

■ Jezikoslovec

je znanstvenik, ki proučuje jezik, npr. kako je jezik zgrajen, v čem je podoben drugim jezikom, v čem se razlikuje, kako se jezik spreminja in razvija.

Jezikoslovce privlači jezik, pozorni so na besede in glasove, ki jih slišijo v pogovorih med ljudmi, na radiu in televiziji, ali berejo v časopisih, na plakatih, reklamah in internetu ... Ko naletijo na zanimivo besedo, si jo zabeležijo. Današnji jezikoslovci zastržejo z ušesi ob besedah, kot so npr. *všeček, pajkice, emotikon, sebek, opolnomočenje, lajf, lajkati, guglati*.

Jezikoslovci se ubadajo tudi s takimi zadregami, kot so:

- Zakaj zapišemo več**er**, izgovorimo pa več**ir**?
- Zakaj zapišemo **Slovenija** in ne **sLoVEnijA**?
- Zakaj je prav **Marka ni doma** in ne **Markota ni doma**?

Mimogrede: Prav v zadnjem času se slovenski jezikoslovci odločajo, da bi beseda Markota postala pravilna varianta, saj že vsi Slovenci tako govorijo.

Jezikoslovje je razdeljeno na različna področja

■ Pragmatika

se ukvarja za jezikovnimi prvinami v razmerju do uporabnika jezika.

■ Besedoslovje ali leksikologija

obravna besede.

■ Primerjalno jezikoslovje ali komparativna lingvistika

primerja jezike med sabo.

■ Glasoslovje ali fonetika

razlaga, kako oblikujemo in razumemo glasove.

■ Sociolingvistika

preučuje, kako je jezik lahko skupni element posameznikom določene skupine.

■ Diahrona lingvistika

preučuje zgodovino jezika.

■ Dialektologija ali narečjeslovje

raziskuje narečja.

■ Etimologija

pojasnjuje izvor besed in kaj pravzaprav pomenijo.

■ Onomastika

raziskuje lastna imena.

■ Nevrolingvistika

preučuje, kaj se dogaja v možganih, ko govorimo.

Temelj vsakega jezika so jezikoslovni priročniki

■ Slovnica

je zbirka pravil, ki opisujejo, kako se obnašajo besede (sklanjanje, spreganje, stopnjevanje, štetje), kako besede povezujemo v besedne zveze, povedi in besedila.

■ Slovar

je zbirka po abecedi urejenih besed določenega jezika.

■ Pravopis

je sistem pravil za zapisovanje glasov, besed, ločil.

Vir: Škrabčeva knjižnica na Kostanjevici

8 KDO SO POMEMBNI SLOVENSKI JEZIKOSLOVCI

Primož Trubar (1508–1586) je želel, da bi se vsi Slovenci naučili brati in pisati. Je začetnik slovenskega knjižnega jezika, saj je priskrbel prvi dve slovenski knjigi „*Katekizem*“ in „*Abecedarij*“ (1550).

Adam Bohorič (1520–1598) je napisal prvo slovensko slovnico z naslovom „*Arcticae horulae*“ (1584), (*Zimske urice*).

Jerneja Kopitarja (1780–1844) poznamo iz Prešernove pesmi „*Apel in čevljar*“, napisal pa je tudi prvo slovensko znanstveno slovnico z naslovom „*Grammatik der slavischen Sprache in Krain, Kärnten und Steyermark*“ (1808–1809).

Fran Miklošič (1830–1891) je leta 1852 napisal primerjalno slovnico slovanskih jezikov v štirih knjigah „*Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen*“ (1868–1879), ki je pomembno delo za proučevanje teh jezikov.

Maks Pleteršnik (1840–1923) je leta 1894 sestavil „*Slovensko-nemški slovar*“. Ta slovar je bil aktualen, saj smo Slovenci tedaj živeli v Avstro-Ogrski, kjer je prevladoval nemški jezik. Uporabljali pa so ga vsi kasnejši jezikoslovci.

Anton Breznik (1881–1944) je napisal slovensko slovnico, ki so jo uporabljali v srednjih šolah na začetku 20. stoletja. Nadaljeval je Škrabčevo delo pri določanju pravil knjižnega jezika.

Rajko Nahtigal (1877–1958) in **Fran Ramovš** (1890–1952) sta bila med prvimi profesorji na Filozofski fakulteti prve slovenske univerze v Ljubljani. Nahtigal je raziskoval staro cerkveno slovanščino, Ramovš pa zgodovino slovenščine in narečja.

France Bezlaj (1910–1993) je sestavil in izdal „*Etimološki slovar slovenskega jezika*“, ki ga je za današnji čas posodobil in uredil **Marko Snoj** (1959-).

Jože Toporišič (1926–2014) je najbolj znani slovenski jezikoslovec druge polovice 20. stoletja. Napisal je slovnico in sodeloval pri nastajanju „*Slovarja slovenskega knjižnega jezika*“ in „*Slovenskega pravopisa*“.

Kozma Ahačič (1976-) je mlajši jezikoslovec. Zanima ga zgodovina slovenskega jezika, napisal je tudi dve sodobni šolski slovnici, zato je postal „*Delova osebnost leta 2017*“. Torej je tudi jezikoslovje „popularna“ veda.

Med naštetimi jezikoslovci so samo moški. Toda, ali se z jezikom ukvarjajo le moški?

V 20. stoletju so slovenski jezik začele preučevati tudi jezikoslovke, npr. **Breda Pogorelec**, **Ada Vidovič Muha**, **Vera Smole**, **Olga Kunst Gnamuš** in še veliko drugih. Danes jih je veliko zaposlenih na slovenskih univerzah, na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU in drugod.

Tudi učbenike za slovenski jezik, ki se uporabljajo v današnjih osnovnih in srednjih šolah, npr. „*Gradim slovenski jezik*“, „*Slovenščina za vsak dan*“, „*Znanka ali uganka*“, „*Na pragu besedila*“, „*Barve jezika*“, „*Govorica jezika*“, so napisale večinoma jezikoslovke.

Škrabec je nekoč zapisal: „*Naša slovenščina je eden najlepših jezikov na svetu.*“

Uporabljena literatura za razstavo o p. Stanislavu Škrabcu

- Bratuž, Lojzka: Iz goriške preteklosti. Gorica, Goriška Mohorjeva družba, 2001, str. 113–123.
- Bratuž, Lojzka: Iz primorske kulturne dediščine. Gorica, Goriška Mohorjeva družba, 2008, str. 155–168.
- Brecelj, Marijan: O. Hiacint Repič in O. Stanislav Škrabec. V: Primorska srečanja, 19 (1994), št. 157, str. 248.
- Gržan, Karel: Sto duhovnikov, redovnic in redovnikov na Slovenskem. Ljubljana, Prešernova družba, 2006.
- Hajnšek, Odilo: Marijine božje poti. Celovec, Družba sv. Mohorja, 1971, str. 261–276.
- Legan Ravnikar, Andreja: Stanislav Škrabec (1844–1918). V: Koledar Celjske Mohorjeve družbe 2018, str. 185–188.
- P. Stanislav Škrabec, frančiškan. Ljubljana, Brat Frančišek, 2001.
- Premrou, Miroslav: Otec Stanislav Škrabec. Ljubljanski zvon, 14 (1894), št. 1, str. 46–49.
- Ramovš, Fran: O. Stanislav Škrabec. Ljubljanski zvon, 39 (1919), št. 2, str. 81–88.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika, I–V, 1970–1990. Ur. Anton Bajec idr.
- Škofljanec, Jože: Uniona Leonina in oblikovanje slovenske frančiškanske province. V: Arhivi 34 (2011), št. 2, str. 525–536.
- Škrabec, Stanislav: Jezikoslovna dela I–IV. Nova Gorica, Frančiškanski samostan Kostanjevica, 1994–1998.
- Tivadar, Hotimir: Oče Stanislav Škrabec – jezikoslovec in oče slovenske fonetike ter pravorečja. V: 1918 v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi, Ljubljana, Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2018, str. 29–37.
- Toporišič, Jože: Stanislav Škrabec. V: Slovenski biografski leksikon 3, Ljubljana, SAZU, 1971, str. 641–648.
- Uri, Helena: Jezičnica. Ljubljana, Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2016.

Internet

Fran: Slovarji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, [online] <https://fran.si/>

Vir: Škrabčeva knjižnica na Kostanjevici

Vir: www.dlib.si

Vir: Matjaž Rupnik

Vir: FelixZey, Nov. 2015

